

FORMY I ZASADY BIEŻĄCEGO OCENIANIA NA LEKCJACH PRZYRODY W KLASIE IV

Forma	Zakres treści	Częstotliwość	Zasady przeprowadzenia
Prace klasowe; Sprawdziany (1 h lekcyjna)	jeden obszerny dział lub dwa mniejsze działy	według potrzeb	zapowiadane z tygodniowym wyprzedzeniem z wpisem do librusa
Kartkówki	materiał nauczania z trzech ostatnich lekcji	według potrzeb	mogą być niezapowiedziane
Prace dodatkowe	• prace badawcze, obserwacje i hodowle wskazane w podstawie programowej • zadania związane z projektami edukacyjnymi – wykonywanie plakatów, prezentacji PowerPoint do bieżącego materiału	według potrzeb	zadania kierowane do pracy w grupach lub dla uczniów szczególnie zainteresowanych biologią
Odpowiedzi ustne	materiał nauczania z trzech ostatnich lekcji	według potrzeb	bez zapowiedzi
Praca na lekcji	Praca indywidualna i grupowa	Według potrzeb	
Aktywność	- aktywny udział w lekcji - udział w konkursach	według potrzeb	

Pozostałe przedmiotowe zasady oceniania**1. Pisemne prace klasowe**

- Pisemne prace klasowe są obowiązkowe.
- W przypadku nieobecności usprawiedliwionej uczeń musi napisać pracę klasową w ciągu dwóch tygodni od daty powrotu do szkoły.
- Jeżeli nieobecność jest nieusprawiedliwiona, uczeń przystępuje do pracy klasowej na pierwszej lekcji, na którą przyszedł.
- Uczeń ma prawo do jednokrotnej poprawy pracy klasowej. Obie oceny są wpisywane do dziennika, a pod uwagę jest brana ocena poprawkowa.

2. Kartkówka

Nieobecność ucznia na kartkówce nie obliguje go do pisemnego zaliczenia danej partii materiału ale uczeń może zostać zapytany z treści, które obejmowała kartkówka.

3. Wymagania na poszczególne oceny szkolne z prac pisemnych

- 0 - 29% - niedostateczny
- 30-49% - dopuszczający
- 50-69% - dostateczny
- 70 - 89% - dobry
- 90-97% - bardzo dobry
- 98 – 100 % - celujący

4. Nieprzygotowania

Uczeń ma prawo być nieprzygotowany bez usprawiedliwienia dwa razy w półroczu.

Nieprzygotowanie nie obejmuje zapowiedzianych kartkówek i sprawdzianów.

Więcej niż dwa nieprzygotowania skutkują wpisem -2 pkt. z zachowania.

5. Sprawdzenie i ocenianie sumujące postępy ucznia

Podsumowaniem edukacyjnych osiągnięć ucznia w danym roku szkolnym są **ocena śródroczna** i **ocena roczna**. Wystawia je nauczyciel po uwzględnieniu wszystkich form aktywności ucznia oraz ocen cząstkowych.

Informację o proponowanej ocenie rocznej uczeń uzyskuje na dwa tygodnie przed rocznym klasyfikacyjnym posiedzeniem Rady Pedagogicznej

6. Warunki i tryb uzyskania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej:

- uczeń przystąpił do wszystkich przewidzianych przez nauczyciela sprawdzianów lub popraw.
- uczeń zgłasza chęć poprawy oceny rocznej w ciągu 3 dni od wystawienia oceny przewidywanej
- sprawdzian obejmuje materiał z całego roku szkolnego z zakresu podanej przez ucznia oceny
- uczeń otrzymuje wyższą ocenę roczną po uzyskaniu 80% poprawnych odpowiedzi

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA Z PRZYRODY DLA KLASY IV
DOSTOSOWANY DO INDYWIDUALNYCH POTRZEB PSYCHOFIZYCZNYCH I EDUKACYJNYCH DZIECKA

Zasady postępowania na zajęciach

- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw i pojęć
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypominanie, wydobyć z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać
- powtarzać i utrzymywać materiał
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów, używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania
- różnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności
- przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie

Formy sprawdzania wiedzy i umiejętności:

- indywidualizowanie zadań
- sprawdzanie stopnia zrozumienia wprowadzonego materiału
- przypominanie o sprawdzianach, testach

Kryteria oceniania

Ocenę niedostateczną

otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań koniecznych i nawet przy pomocy nauczyciela nie jest w stanie rozwiązać zagadnienia o elementarnym stopniu trudności.

Uczeń:

1. Nie prowadzi systematycznie zeszytu do ćwiczeń.
2. Nie wykazuje chęci współpracy przy wykonywaniu pracy zespołowej.
3. Nie zna elementarnych treści przedmiotowych niezbędnych w dalszej nauce.

Ocenę dopuszczającą

otrzymuje uczeń, którego wiedza i umiejętności pozwalają na samodzielne lub z pomocą nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

Uczeń :

1. Prowadzi systematycznie zeszyt ćwiczeń.
2. Wykazuje chęć współpracy przy wykonywaniu pracy zespołowej.
3. Zna elementarne treści przedmiotowe niezbędne w dalszej nauce.

Ocenę dostateczną

otrzymuje uczeń spełniający wymagania konieczne oraz uczeń, który:

Uczeń :

- wymienia dwa elementy przyrody nieożywionej; wymienia dwa elementy przyrody ożywionej
- wymienia zmysły umożliwiające poznawanie otaczającego świata; podaje dwa przykłady informacji uzyskanych dzięki wybranym zmysłom; wyjaśnia, czym jest obserwacja
- podaje nazwy przyrządów służących do prowadzenia obserwacji w terenie; przeprowadza obserwację za pomocą lupy lub lornetki;
- podaje nazwy głównych kierunków geograficznych wskazanych przez nauczyciela na widnokręgu;
- oblicza wymiary biurka w skali 1 : 10;
- wymienia rodzaje map;
- wskazuje kierunki geograficzne na mapie;

- wskazuje w najbliższym otoczeniu przykłady ciał stałych, cieczy i gazów; wskazuje w najbliższym otoczeniu dwa przykłady ciał plastycznych, kruchych i sprężystych;
- wymienia stany skupienia wody w przyrodzie; omawia budowę termometru; odczytuje wskazania termometru;
- wymienia przynajmniej dwa składniki pogody; rozpoznaje na dowolnej ilustracji rodzaje opadów;
- dobiera przyrządy do pomiaru trzy składników pogody;
- przedstawia stopień zachmurzenia za pomocą symboli; przedstawia rodzaj opadów za pomocą symboli
- wyjaśnia pojęcia *wschód Słońca*, *zachód Słońca*; podaje daty rozpoczęcia kalendarzowych pór roku;
- wyjaśnia, po czym rozpozna organizm;
- określa, czy podany organizm jest samożywny, czy cudzożywny;
- wskazuje na ilustracji charakterystyczne cechy drapieżników
- układu łańcuch pokarmowy z podanych organizmów;
- wymienia korzyści wynikające z uprawy roślin w domu i ogrodzie;
- podaje przykłady produktów bogatych w białka, cukry, tłuszcze, witaminy;
- wskazuje na modelu położenie poszczególnych narządów przewodu pokarmowego;
- wskazuje na schemacie serce i naczynia krwionośne;
- pokazuje na modelu lub planszy dydaktycznej położenie narządów budujących układ oddechowy;
- wskazuje na sobie, modelu lub planszy elementy szkieletu;
- wskazuje, na planszy położenie układu nerwowego;
- wskazuje na planszy położenie narządów układu rozrodczego;
- podaje przykłady zmian w organizmie świadczących o rozpoczęciu okresu dojrzewania u własnej płci;
- wymienia co najmniej trzy zasady zdrowego stylu życia;
- wymienia drogi wnikania do organizmu człowieka drobnoustrojów chorobotwórczych;
- wymienia jedną zasadę, której przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób przenoszonych drogą oddechową; wymienia jedną zasadę, której przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób przenoszonych drogą pokarmową
- odróżnia muchomora sromotnikowego od innych grzybów;
- omawia zasady postępowania podczas pielęgnacji roślin hodowanych w domu;
- wymienia rodzaje urazów skóry,
- podaje przynajmniej dwa przykłady negatywnego wpływu dymu tytoniowego i alkoholu na organizm człowieka;
- rozpoznaje na zdjęciach rodzaje krajobrazów;
- rozpoznaje na ilustracji formy terenu;
- podaje przykłady wód słonych;
- rozpoznaje na zdjęciach krajobraz kulturowy;
- wymienia dwie formy ochrony przyrody w Polsce;
- podaje dwa przystosowania ryb do życia w wodzie;
- wskazuje na ilustracji elementy rzeki: źródło, bieg górny, środkowy, dolny, ujście
- przyporządkowuje na schematycznym rysunku nazwy do stref życia w jeziorze;
- wymienia czynniki warunkujące życie na lądzie;
- wskazuje warstwy lasu na planszy dydaktycznej lub ilustracji;
- podaje po dwa przykłady drzew iglastych i liściastych;
- podaje dwa przykłady znaczenia łąki;
- wymienia nazwy zbóż;

Ocenę dobrą

otrzymuje uczeń spełniający wymagania podstawowe oraz uczeń, który:

- wyjaśnia znaczenie pojęcia *przyroda*; wymienia trzy składniki przyrody nieożywionej trzy składniki przyrody żywej niezbędne do życia;
- omawia na przykładach, rolę poszczególnych zmysłów w poznawaniu świata; wymienia źródła informacji o przyrodzie;
- przyporządkowuje przyrząd do obserwowanego obiektu; proponuje przyrządy, które należy przygotować do prowadzenia obserwacji w terenie;
- podaje nazwy głównych kierunków geograficznych; przyporządkowuje skróty do nazw głównych kierunków geograficznych;
- wyjaśnia, jak powstaje plan;
- wyjaśnia pojęcia *mapa* i *legenda*; określa przeznaczenie planu miasta i mapy turystycznej;
- określa położenie innych obiektów na mapie w stosunku do podanego obiektu;
- wymienia stany skupienia, w jakich występują substancje; podaje dwa-trzy przykłady wykorzystania właściwości ciał stałych w życiu codziennym
- wyjaśnia zasadę działania termometru; przeprowadza, zgodnie z instrukcją, doświadczenia wykazujące:
 - wpływ temperatury otoczenia na parowanie wody,
 - obecność pary wodnej w powietrzu ;
- wyjaśnia, na czym polega parowanie i skraplanie wody
- wyjaśnia, co nazywamy pogodą; wyjaśnia pojęcia: *upał*, *przymrozek*, *mróz*;
- zapisuje temperaturę dodatnią i ujemną; omawia sposób pomiaru ilości opadów; podaje jednostki, w których wyraża się składniki pogody;
- omawia pozorną wędrówkę Słońca nad widnokresem; omawia zmiany temperatury powietrza w ciągu dnia;
- wyjaśnia pojęcia *organizm jednokomórkowy*, *organizm wielokomórkowy* ; podaje charakterystyczne cechy organizmów ;
- dzieli organizmy cudzożywne ze względu na rodzaj pokarmu; podaje przykłady organizmów roślinożernych;
- wyjaśnia, na czym polega wszystkożerność
- podaje trzy przykłady roślin stosowanych jako przyprawy do potraw; wyjaśnia, dlaczego decyzja o hodowli zwierzęcia powinna być dokładnie przemyślana; omawia zasady opieki nad zwierzętami;
- wymienia składniki pokarmowe; przyporządkowuje podane pokarmy do wskazanej grupy pokarmowej
- wymienia narządy budujące przewód pokarmowy; omawia rolę układu pokarmowego;
- omawia rolę serca i naczyń krwionośnych;
- wymienia narządy budujące drogi oddechowe; wyjaśnia, co dzieje się z powietrzem podczas wędrówki przez drogi oddechowe; określa rolę układu oddechowego;
- wymienia elementy budujące układ ruchu; podaje nazwy i wskazuje główne elementy szkieletu; wymienia trzy funkcje szkieletu;
- omawia rolę poszczególnych narządów zmysłów; omawia rolę skóry jako narządu zmysłu;
- wymienia narządy tworzące żeński i męski układ rozrodczy; określa rolę układu rozrodczego;
- wymienia zmiany fizyczne zachodzące w okresie dojrzewania;
- podaje zasady prawidłowego odżywiania; wyjaśnia, dlaczego należy dbać o higienę skóry; opisuje sposób pielęgnacji paznokci;
- wymienia przyczyny chorób zakaźnych; wymienia nazwy chorób przenoszonych drogą oddechową; omawia przyczyny zatrucia;
- określa zasady postępowania w czasie burzy, gdy przebywa się w domu lub poza nim;
- podaje przykłady trujących roślin hodowanych w domu; przyporządkowuje nazwę zagrożenia do symboli umieszczanych na opakowaniach;
- podaje przykłady substancji, które mogą uzależniać

- podaje przykłady skutków działania alkoholu na organizm;
- wyjaśnia, do czego odnoszą się nazwy krajobrazów; wymienia rodzaje krajobrazów (naturalny, kulturowy); wyjaśnia pojęcie: *krajobraz kulturowy*;
- omawia na podstawie ilustracji elementy wzniesienia; wskazuje formy terenu w krajobrazie najbliższej okolicy
- podaje nazwy grup skał;
- podaje przykłady wód słodkich (w tym wód powierzchniowych); wskazuje różnice między oceanem a morzem;
- wymienia, podając przykłady, od czego pochodzą nazwy miejscowości;
- wyjaśnia, co to są parki narodowe; podaje przykłady obiektów, które są pomnikami przyrody;
- omawia, popierając przykładami, przystosowania zwierząt do życia w wodzie;
- podaje po dwie-trzy nazwy organizmów żyjących w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki;
- podaje nazwy stref życia w jeziorze; wymienia grupy roślin żyjących w strefie przybrzeżnej;
- omawia przystosowania roślin do niskiej lub wysokiej temperatury
- podaje nazwy warstw lasu; omawia zasady zachowania się w lesie; rozpoznaje pospolite organizmy żyjące w poszczególnych warstwach lasu;
- porównuje wygląd igieł sosny i świerka; wymienia cechy budowy roślin iglastych ułatwiające ich rozpoznawanie, np. kształt i liczba igieł, kształt i wielkość szyszek;
- wymienia cechy łąki; wymienia zwierzęta mieszkające na łące i żerujące na niej;
- omawia sposoby wykorzystywania roślin zbożowych; rozpoznaje nasiona trzech zbóż;

Ocenę bardzo dobrą

otrzymuje uczeń spełniający wymagania rozszerzające oraz uczeń, który:

- wymienia cechy ożywionych i nieożywionych elementów przyrody; wskazuje w najbliższym otoczeniu wytwory działalności człowieka
- porównuje ilość i rodzaj informacji uzyskiwanych za pomocą poszczególnych zmysłów; wymienia cechy przyrodnika; określa rolę obserwacji w poznawaniu przyrody; omawia etapy doświadczenia
- planuje miejsca dwóch – trzech obserwacji; proponuje przyrząd odpowiedni do obserwacji konkretnego obiektu; wymienia najważniejsze części mikroskopu
- wyjaśnia, co to jest widnokrąg; omawia budowę kompasu; samodzielnie wyznacza kierunki geograficzne za pomocą kompasu; wyjaśnia, w jaki sposób wyznacza się kierunki pośrednie
- wyjaśnia pojęcie *skala liczbowa*; oblicza wymiary przedmiotu w różnych skalach, np. 1 : 5, 1 : 20, 1 : 50; wykonuje szkic terenu szkoły
- opisuje słowami fragment terenu przedstawiony na planie lub mapie; przygotowuje zbiór znaków kartograficznych dla planu lub mapy najbliższej okolicy
- wyjaśnia, na czym polega orientowanie planu lub mapy;
- wyjaśnia, na czym polega zjawisko rozszerzalności cieplnej; podaje przykłady występowania zjawiska rozszerzalności cieplnej ciał stałych i cieczy oraz gazów
- wymienia czynniki wpływające na szybkość parowania; formułuje wnioski na podstawie przeprowadzonych doświadczeń; przyporządkowuje stan skupienia wody do wskazań termometru
- podaje, z czego mogą być zbudowane chmury; rozróżnia rodzaje osadów atmosferycznych na ilustracjach; wyjaśnia, czym jest ciśnienie atmosferyczne; wyjaśnia, jak powstaje wiatr
- wymienia przyrządy służące do obserwacji meteorologicznych; dokonuje pomiaru składników pogody – prowadzi kalendarz pogody; przygotowuje możliwą prognozę pogody na następny dzień dla swojej miejscowości określa zależność między wysokością Słońca a temperaturą powietrza; określa zależność między wysokością Słońca a długością cienia; wyjaśnia pojęcie *górowanie Słońca*;
- omawia hierarchiczną budowę organizmów wielokomórkowych; charakteryzuje czynności życiowe organizmów; omawia cechy rozmnażania płciowego i bezpłciowego

- wyjaśnia pojęcia: *organizm samożywny*, *organizm cudzożywny*; wymienia cechy roślinożerców; wymienia, podając przykłady, sposoby zdobywania pokarmu przez organizmy cudzożywne; podaje przykłady zwierząt odżywiających się szczątkami glebowymi;
- wyjaśnia nazwy ogniw łańcucha pokarmowego;
- rozpoznaje wybrane rośliny doniczkowe; wyjaśnia, jakie znaczenie ma znajomość wymagań życiowych uprawianych roślin; określa cel hodowania zwierząt w domu; wskazuje źródła informacji na temat hodowanych zwierząt; wyjaśnia, dlaczego coraz więcej dzikich zwierząt przybywa do miast
- omawia rolę składników pokarmowych w organizmie; wymienia produkty zawierające sole mineralne
- wyjaśnia pojęcie *trawienie*; opisuje drogę pokarmu w organizmie;
- wymienia funkcje układu krwionośnego; wyjaśnia, czym jest tętno; omawia rolę układu krwionośnego w transporcie substancji w organizmie;
- określa cel wymiany gazowej; omawia rolę poszczególnych narządów układu oddechowego;
- rozróżnia rodzaje połączeń kości; podaje nazwy głównych stawów u człowieka;
- wskazuje na planszy elementy budowy oka: soczewkę, siatkówkę i źrenicę; wskazuje na planszy małżowinę uszną, przewód słuchowy i błonę bębenkową; omawia zasady higieny układu nerwowego
- omawia rolę poszczególnych narządów układu rozrodczego
- opisuje zmiany psychiczne zachodzące w okresie dojrzewania
- wymienia (wszystkie) zasady zdrowego stylu życia; wyjaśnia rolę aktywności fizycznej w zachowaniu zdrowia; opisuje sposób pielęgnacji skóry ze szczególnym uwzględnieniem okresu dojrzewania; wyjaśnia, na czym polega higiena jamy ustnej
- wyjaśnia, czym są szczepionki; wymienia sposoby zapobiegania chorobom przenoszonym drogą oddechową; wymienia szkody, które pasożyty powodują w organizmie; omawia objawy zatruc
- wymienia charakterystyczne cechy muchomora sromotnikowego; wymienia objawy zatrucia grzybami
- omawia zasady pierwszej pomocy po kontakcie ze środkami czystości
- wyjaśnia, na czym polega palenie bierne
- wymienia skutki przyjmowania narkotyków;
- wyjaśnia pojęcie: *krajobraz*; wymienia składniki, które należy uwzględnić, opisując krajobraz; omawia cechy poszczególnych krajobrazów kulturowych; wskazuje składniki naturalne w krajobrazie najbliższej okolicy
- opisuje wklęsłe formy terenu; opisuje formy terenu dominujące w krajobrazie najbliższej okolicy
- opisuje budowę skał litych, zwięzłych i luźnych; rozpoznaje co najmniej dwie skały występującą w najbliższej okolicy
- wyjaśnia pojęcia: *wody słodkie*, *wody słone*; wykonuje schemat podziału wód powierzchniowych; omawia warunki niezbędne do powstania jeziora; porównuje rzekę z kanałem śródlądowym
- omawia zmiany w krajobrazie wynikające z rozwoju rolnictwa; omawia zmiany w krajobrazie związane z rozwojem przemysłu; wyjaśnia pochodzenie nazwy swojej miejscowości
- wyjaśnia cel ochrony przyrody; wyjaśnia, co to są rezerваты przyrody; wyjaśnia różnice między ochroną ścisłą a ochroną czynną;
- omawia, na przykładach, przystosowania roślin do ruchu wód; omawia sposób pobierania tlenu przez organizmy wodne
- wymienia cechy, którymi różnią się poszczególne odcinki rzeki; porównuje warunki życia w poszczególnych biegach rzeki; omawia przystosowania organizmów żyjących w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki
- charakteryzuje przystosowania roślin i zwierząt zabezpieczające przed utratą wody; opisuje sposoby wymiany gazowej u zwierząt lądowych

- omawia wymagania środowiskowe wybranych gatunków zwierząt żyjących w poszczególnych warstwach lasu
- rozpoznaje rosnące w Polsce rośliny iglaste; rozpoznaje przynajmniej sześć gatunków drzew liściastych; wymienia typy lasów rosnących w Polsce
- omawia zmiany zachodzące na łące w różnych porach roku; rozpoznaje przynajmniej pięć gatunków roślin występujących na łące; wyjaśnia, w jaki sposób ludzie wykorzystują łąki
- wyjaśnia pojęcia *zboża ozime*, *zboża jare*; podaje przykłady wykorzystywania uprawianych warzyw; wymienia sprzymierzeńców człowieka w walce ze szkodnikami upraw polowych

Ocenę celującą

otrzymuje uczeń spełniający wymagania dopełniające oraz uczeń, który:

- podaje przykłady powiązań przyrody nieożywionej z przyrodą ożywioną; klasyfikuje wskazane elementy na ożywione i nieożywione składniki przyrody oraz wytwory działalności człowieka
- wyjaśnia różnice między eksperymentem a doświadczeniem
- planuje obserwację dowolnego obiektu lub organizmu w terenie;
- podaje przykłady wykorzystania w życiu umiejętności wyznaczania kierunków geograficznych; wyjaśnia, w jaki sposób tworzy się nazwy kierunków pośrednich
- rysuje plan pokoju
w skali 1 : 50; dobiera skalę do wykonania planu dowolnego obiektu:
- odszukuje na mapie wskazane obiekty
- orientuje mapę za pomocą obiektów w terenie
- klasyfikuje ciała stałe ze względu na właściwości; wyjaśnia, na czym polega kruchość, plastyczność i sprężystość;
- dokumentuje doświadczenia według poznanego schematu; podaje przykłady z życia codziennego zmian stanów skupienia wody; przedstawia w formie schematu zmiany stanu skupienia wody
- wyjaśnia, jak się tworzy nazwę wiatru; rozpoznaje na mapie rodzaje wiatrów;
- odczytuje prognozę pogody przedstawioną za pomocą znaków graficznych;
- porównuje wysokość Słońca nad widnokręgiem oraz długość cienia podczas górowania w poszczególnych porach roku
- podaje przykłady różnych sposobów wykonywania tych samych czynności przez organizmy (np. ruch, wzrost); porównuje rozmnażanie płciowe z rozmnażaniem bezpłciowym
- omawia sposób wytwarzania pokarmu przez rośliny; określa rolę, jaką odgrywają w przyrodzie zwierzęta odżywiające się szczątkami glebowymi; wyjaśnia, na czym polega pasożytnictwo
- omawia rolę destruentów w łańcuchu pokarmowym
- opisuje szkodliwość zwierząt zamieszkujących nasze domy
- wymienia wybrane objawy niedoboru jednej z poznanych witamin; omawia rolę soli mineralnych w organizmie
- wyjaśnia rolę enzymów trawiennych;
- wyjaśnia, jak należy dbać o układ krwionośny; podaje przykłady produktów żywnościowych korzystnie wpływających na pracę układu krwionośnego
- wyjaśnia, na czym polega współpraca układów pokarmowego, krwionośnego i oddechowego
- porównuje zakres ruchów stawów: barkowego, biodrowego i kolanowego; na modelu lub planszy wskazuje kości o różnych kształtach;
- wymienia zadania mózgu, rdzenia kręgowego i nerwów;
- podaje wspólną cechę narządów zmysłu węchu i smaku; wskazuje na planszy drogę informacji dźwiękowych; uzasadnia, że układ nerwowy koordynuje pracę wszystkich narządów zmysłów;
- wyjaśnia przyczyny różnic w budowie układu rozrodczego żeńskiego i męskiego;

- wyjaśnia, czym jest zdrowy styl życia; omawia skutki niewłaściwego odżywiania się; wyjaśnia, na czym polega higiena osobista;
- porównuje objawy przeziębienia z objawami grypy i anginy; klasyfikuje pasożyty na wewnętrzne i zewnętrzne, podaje przykłady pasożytów; opisuje objawy wybranych chorób zakaźnych;
- omawia sposób postępowania po ukąszeniu przez żmiję;
- omawia zasady postępowania w przypadku oparzeń
- wyjaśnia, czym jest uzależnienie
- charakteryzuje substancje znajdujące się w dymie papierosowym;
- klasyfikuje wzniesienia na podstawie ich wysokości; omawia elementy doliny
- opisuje skały występujące w najbliższej okolicy; omawia proces powstawania gleby
- charakteryzuje wody słodkie i słone występujące na Ziemi; omawia, jak powstają bagna;
- podaje przykłady działalności człowieka, które prowadzą do przekształcenia krajobrazu;
- wskazuje różnice między parkiem narodowym a parkiem krajobrazowym; podaje przykłady pomników przyrody ożywionej i nieożywionej na terenie Polski i swojego województwa
- wyjaśnia pojęcie *plankton*; przystosowania zwierząt do ruchu wody
- porównuje świat roślin i zwierząt w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki;
- charakteryzuje poszczególne strefy jeziora; rozpoznaje na ilustracjach pospolite zwierzęta związane z jeziorami; układa z poznanych organizmów łańcuch pokarmowy występujący w jeziorze
- omawia negatywną i pozytywną rolę wiatru w życiu roślin; charakteryzuje wymianę gazową u roślin; wymienia przystosowania roślin do wykorzystania światła
- charakteryzuje poszczególne warstwy lasu, uwzględniając czynniki abiotyczne oraz rośliny i zwierzęta żyjące w tych warstwach
- przyporządkowuje nazwy gatunków roślin do charakterystycznych barw łąki;
- podaje przykłady innych upraw niż zboża i warzywa, wskazując sposoby ich wykorzystywania;